

SIKKONEN
WSOY
SARI

Lapsen kanssa

hyvinä ja pahoina
päivinä

Lapsen kanssa

SINKKONEN JARI

Lapsen
kanssa
hyvinä ja pahoina
päivinä

Werner Söderström Osakeyhtiö Helsinki

© JARI SINKKONEN JA WSOY 2012

KANSI JA SARJA-ASU ANNA MAKKONEN

ISBN 978-951-0-50155-9

PAINETTU EU:SSA

Sisällysluettelo

MISSÄ SUHTEESSA RAKKAUTTA JA RAJOJA	11
Virheetöntä kasvattajaa ei ole	12
Millaista on hyvä kasvatus	13
Tapakasvatus ja kasvun tukeminen ovat eri asioita	15
Narsismin näkökulma	16

I RAKENNETAAN MINÄLLE TALO

KANNATTELEVAT KÄSIVARRET	21
Kyllin hyvä hoiva	21
Koskettelun tärkeys	24
Yhteyksiä solmitaan	25
Leikin synty	27
Luovuuden juurilla	28
Kokemisen pienin yksikkö	29
KATSO MINUUN PIENEHEN	33
Elämää antavat silmät	33
Katseen maaginen voima	35
Jos pitäisi aina katsoa	37

KIELELLINEN KEHITYS	40
Kieli jäsentää ajatuksia	40
Hiekanjyvä simpukassa	42
Kieli erottaa ja yhdistää	43
RUUMIISTA MIELEEN JA TAKAISIN	46
Psykye ja sooma eroavat	46
Kun tehty saadaan tekemättömäksi	49
Pienestä pojasta kunnon sotilaaksi	50
TYTÖN JA POJAN NARSISMI	53
Sukupuoli on osa identiteettiä	53
Alussa onkin Eeva	55
Tyttö ja hänen samettihuoneensa	56
Poika pyrkii äidistä irti	58
Äidin pieni shovinisti	59
Falliset valtapyrkimykset	61

II EGOTALO MYRSKYN KOURISSA

AGGRESSION OLEMUS	67
Aggressio — elämänvoima	67
Kiukkuinen vauva	70
Vihainen lapsi tarvitsee aikuista	71
UHMAAN, SIIS OLEN OLEMASSA	73
Uhmaiän suuri merkitys	73
Jättiläiskokoinen kolmevuotias	74
Aikuiset pelkäävät omaa vihaansa	76
Raivokohtauksen anatomia	78
Uhma itsenäistymisen palveluksessa	80
Kasvattaja liemessä	82

AGGRESSIOTA KESYTTÄMÄÄN	84
Viha sulautuu rakkauteen	84
Äidin ja isän erilaiset roolit	86
On opittava puhumaan	87
Kaksivuotiaan mahtava Ei	88
Lapsen ei pidä antaa lyödä	89
Lastakaan ei pidä lyödä	91

KUN KILTTIÄKIN LASTA KIUKUTTAA	94
--------------------------------	----

TORJUTUKSI TULEMINEN JA HÄPEÄ	98
Vauva ja masentunut äiti	98
Häpeän luonne	99
Elämää toisten ehdoilla	100
Ironia, häpeä, kiukku	103
Julkinen nolaus	104
Rakkaus, seksuaalisuus ja häpeä	106
Ulkopuolisuuden tuska	108

III RAKENNUSTARKASTAJAT EGOTALON KIMPUSSA

MITEN JA MIKSI LAPSEN KEHITYSTÄ ARVIOIDAAN	113
Miten lasta tutkitaan	114
Millaisia ovat diagnoosit	116
Käypä hoito	117

EGON KEHITYS JA SEN HÄIRIÖT	120
Kolmikerroksinen talo	120
Egon toiminnat	122
Kun egotalo huojuu	124
Egoheikkouden merkit	125

Terve ego	126
Empatia ja todellinen itseys	127
IV SEINÄT MARMORIA, ROMAHDUSVAARA	
NARKISSOKSEN TARINA	133
Neitseellinen lähde	134
Epätoivoinen poika	136
NARKISSOS, PSYKOANALYYSIN OTTOLAPSI	139
Oidipus ja Narkissos	139
Itseen rakastuminen perversiona	140
Minäihanteen kehitys ja itsetunto	141
Narkissos heijastusta etsimässä	143
ERÄS NARKISSOS-MYYTIN KIRJALLINEN TULKINTA	146
Tadzio	147
Rappio	149
Luovuuden tuhoutuminen	151
Luovuus ja biseksuaalisuus	153
Ihannoitu omakuva rakkauden kohteena	154
NARSISTINEN PERSOONALLISUUSHÄIRIÖ	156
Häiriön kliininen kuva	156
Tyypilliset tunnetilat	159
Itsetunto on kuin vesisäiliö	160
Miten narsismi häiriintyy	162
Hän on sen tekävä	164

Monenlaisia narsisteja	166
Kun ihailuun on aihetta	168
KOVA KUORI, PEHMEÄ SISUS	170
Äidin ja isin pikku prinsessa	170
Asuuko tiilitalossa onnellinen perhe	173
Adalmiinan kahdet kasvot	176
Täydellisyyden illuusio	177
Miten tarina voisi jatkua	179
HEITTOPUSSISTA KOULUHÄIRIKÖKSI	180
Hyvää, mutta liian vähän	182
Kullervon uusi koti	183
Pilviä kasaantuu	184
Sopeutuminen tuottaa vaikeuksia	186
Koulun kestävyys loppuu	187
Kuka Kullervoa kestäisi	189
Lapsi tuhminkin tuuteltu	190
V HIEKALLE RAKENNETUT KAUPUNGIT	
NARSISTINEN KULTTUURI	195
Kaunis pinta, mätä sisus	195
Rajat liukenevat	196
Aito ja epäaito	197
Auktoriteetit alas	199
Isäkin joutaa mennä	201
Miten toteuttaa isyyttä kerrostalokaksiossa	202

LAPSI NARSISTISESSA KULTTUURISSA	205
Regressio edistyksen asemesta	206
Hyvät, pahat ja rumat käytöstavat	208
Rahan ja työn välinen suhde	210
Ohjatut harrastukset	211
Leikkiminen ei saa unohtua	212
LEIKIN YLISTYS	214
LÄHTEET	217

Missä suhteessa rakkautta ja rajoja

Televisiiodokumentissa nuori hyvin itseään ilmaiseva vanki kuvasi lapsuuttaan. Hän oli tunnetasolla vaille jäänyt, hylätty ja turvaton poika, joka löysi turvallisuuden rikollisjengistä. Sen, että nuoren elämä lähti aikanaan menemään alaspäin, ajateltiin johtuvan vanhempien välinpitämättömyydestä, liian löyhistä otteista ja ylenmääräisestä sallivuudesta.

Kuritta kasvaneen kunniaton kuolema on kuitenkin asetettu kyseenalaiseksi. Jo kuri-sanallekin on vaikeaa löytää mitään myönteistä sisältöä. Eikö se ole samaa kuin alistaminen ja autonomian riistäminen, joka Alice Millerin mukaan johtaa joko kaikkivoipuuuskuvitelmiin tai masentuneisuuteen?

Millerin opit kolahtivat kipeästi sodanjälkeisen sukupolven omiin kokemuksiin. Juuri tiukan kurinpidon ansiostahan meistä on tullut tukahdutettuja, itseämme heikosti ilmaisevia itsetuhoisia neurootikkoja. Sen vuoksi haluamme sallia omille lapsillemme spontaanin tunneilmaisun kuin mihin meillä itsellämme oli aikanaan mahdollisuuksia. Rajojen asettaminen lapsille huolestuttaa;

siitähän voi seurata sisäisen autonomian kapenemista ja itsetunto-ongelmia.

Samaan aikaan on viritetty keskustelua väittämällä, että länsimaissa lapsia rakastetaan »liikaa». Nopeasti lisääntynyt vauraus on tehnyt mahdolliseksi tarjota lapsille uskomattomat määrät vaikkapa merkkivaatteita tai viihde-elektroniikkaa ilman että lasten itsensä tarvitsee panna tikkua ristiin. Vanhemmat, jotka ovat aikanaan eläneet selvästi niukemmissa oloissa, hullaantuvat itsekin tavaran runsaudesta.

Tämä materiakeskeinen elämäntapa — tai naristinen kulttuuri, kuten Christopher Lasch sitä nimittää — on tehnyt vanhemmista kuin pahaa-aavistamattomia pikkulintuja, jotka ruokkivat pesänsään päivä päivältä vaativampaa käenpoikasta voimiansa rajoille asti. He elävät siinä vilpittömässä uskossa, että ponnistelujen lopputuloksena on käenpoikasen tyytyväisyys. Kuinka onnellisia he itse olisivatkaan olleet, jos heidän vanhempansa olisivat pystyneet samaan.

Tyytyväisyyden sijasta lapsi tai nuori näyttää pikemminkin olevan kroonisen tyhjyyden ja ikävyyden tilassa. Mikään ei hänelle riitä, kaikki uutuudet menettävät viehätöksensä hetkessä ja saamisen tarve on loputon. Mikä meni vikaan?

Virheetöntä kasvattajaa ei ole

Joka ainoa kasvattaja tekee virheitä. Joskus tulee lapsilta vaatineeksi liiallista kurinalaisuutta tai käyttäneeksi kiivastuksissaan vähemmän harkittuja sanoja. Lapsen koulunkäynnistä tai harrastuk-

sista voi tulla vanhemmille liian tärkeitä. Jos on uskallusta tarkastella omia motiiveja, voi yllättää itsensä piiskaamasta lasta suorituksiin, jotka aikoi-naan jäivät omalla kohdalla vain haaveiksi.

Yhtä hyvin voi havahtua siihen, että on antanut periksi liian helposti. Budjetti ylittyy jatkuvasti lasten vaatimusten takia, vapaa-ajan vietto sujuu aina lasten ehdoilla ja vanhemmat pinnistelevät keksiäkseen heille viihdykettä riitelyltä välttyäkseen. Syyllisyys, joka jäyttää vanhempia runsaiden pois-saolojen takia, ylläpitää tehokkaasti tällaista asetel-maa. Yhdessäolosta yritetään aina tehdä arjesta poikkeava juhlahetki, jolloin lapselle tarjotaan jo-takin »elämää suurempaa».

Mikään kasvatusta ei johda kaikkien ristiriitojen optimaaliseen ratkaisuun. Onneksi, sillä ristiriida-ton ihminen mahtaisi olla tylsä kuin maitovelli. Mistä sitä paitsi kumpuaisi luovuus, ellei juuri yri-tyksistä etsiä purkautumisteitä sisäisille konflik-teille?

On helppoa hyväksyä se, ettei lapsia pidä lyödä, hylätä eikä kohdella sadistisesti. Yhtä hyvin ym-märrämme, ettei heille pidä antaa kaikkea mää-räysvaltaa perheessä. Sen sijaan tarkempi rajanve-to tuottaa jo paljon enemmän päänvaivaa. Mikä on sopiva rakkauden ja rajojen suhde? Milloin lapsi voi tuntea olevansa sekä rakastettu että turvallisesti aikuisten hoidossa?

Millaista on hyvä kasvatusta

Hyvä kasvatusta ei ole tekojen ja tekemättä jättämisen sarja, eikä siitä voi antaa pisteitä. Se on kahden

ihmisen välinen vuorovaikutusprosessi, jossa valitsee tietty tasapainotila. Koska ihmiset ovat erilaisia, ovat heidän välisensä suhteetkin erilaisia. Joku lapsi tarvitsee energistä, stimuloivaa äitiä kehittyäkseen parhaalla mahdollisella tavalla. Samanlainen äiti ylikuormittaisi temperamentiltaan rauhallisemman lapsen psyykeä ja aiheuttaisi kehityksen ongelmia.

Elinvoimaiselle rasavillille voi sopia »italialainen» kasvatusta, jossa suututaan myrskyisästi mutta jossa jyrinä ja salamointi menevät nopeasti ohi ja sulavat halauksiin ja suukkoihin. Rauhallinen lapsi kokisi tällaisen myrskyämisen valtavana järkytyksenä; hän tarvitsee profiililtaan paljon matalampaa ojentamista.

On siis selvää, että minkäänlaisia kasvatuksen ohjeistoja ei voi antaa. »Hyvän kasvatuksen» tasapainotilaa ei voi määritellä ulkopuolelta. Uskon sitä paitsi, että vain huomattava epätasapaino — äärimmäinen kireys tai välinpitämätön sallivuus — voi sellaisenaan johtaa lapsen vakavaan psyykkiseen häiriintymiseen. Yleensä häiriöt syntyvät epäsuotuisien psykologisten, sosiaalisten ja orgaanisten tekijöiden yhteisvaikutuksesta.

Tästä seuraa se kiusallinen johtopäätös, että pelkästään neuvomalla ihmisiä kasvattamaan lapsiaan tavalla A tai B voidaan psyykkisiä häiriöitä vähentää varsin vähän. Mihin seepra juovistaan pääsisi? Voi olla, että sensitiivinen ja asioita pohtiva kasvattaja on huojentunut asiantuntijan antamasta »luvasta» asettaa lapselle toisinaan rajoja, mutta tuskinpa hän olisi ajautunut täydellisesti harhaan ilman sitäkään.

Tapakasvatus ja kasvun tukeminen ovat eri asioita

On paikallaan eritellä kasvatus-sanan semantiikkaa. Huonosti kasvatettuna pidämme ihmistä, jolla ei ole käytöstapoja. Hän voi silti olla psyykeltään tasapainoinen. Neurootikkaa, jonka persoonallisuus on kapeutunut tukahduttavan kasvatuksen tuloksena, emme taas pidä huonosti kasvatettuna, jos hän tervehtii kauniisti ja syö siivosti. Silti hänen saamansa kasvatus on ollut huonoa, tai se ei ole tukenut kehitystä toivottavalla tavalla.

Tapakasvatus on lapsen valmentamista elämään yhteisössä. Se on hyvin kulttuurisidonnaista. Keski-Euroopassa vanhempien ja opettajien auktoriteettiasema on kiistaton ja hyviä käytöstapoja pidetään suuressa arvossa. Pohjolan lapsilla on enemmän vapauksia ja sananvaltaa omissa asioissaan, mutta he ovat vaarassa liukua kodin ja yhteisön piiristä liialliseen individualismiin.

Myös vanhempien omista elämänarvoista riippuu, millaisen tapakasvatuksen he haluavat antaa lapsilleen. Pikkuporvarillisen kodin normit ovat erilaisia kuin perheen, jossa eletään boheemielämää. Niin ollen myös lasten saamat eväät ulkomaailmaan sopeutumista varten ovat erilaisia.

Kasvun tukemisen päämääränä on Joyce McDougallin ajatuksia mukaillen se, että lapsi sisäistää kehittyessään äidin ja isän hoivaavat ja turvalliset puolet, jotka hänen persoonallisuutensa rakenteiksi muuttuneina auttavat häntä pitämään myöhemmin huolta itsestään. Lapsesta tulee toisin sanoen hyvä äiti ja isä itselleen. Hänen on mahdollista ottaa eri tilanteissa käyttöön erilaisia sisäistämi-

ään rakastavien vanhempiensa puolia ulkopuolisen yhteisön tuesta tai sen puutteesta riippumatta.

Väheksymättä tapakasvatuksen merkitystä on ilman muuta todettava, että kasvamisen tukeminen on verrattomasti tärkeämpää kuin tapojen opettaminen. Etiketin voi elämän varrella oppia, mutta rakkautta ja huolenpitoa vaille jäänyt lapsi vaurioituu pahimmassa tapauksessa pysyvästi.

Kasvun tukeminen on mutkikas prosessi, jossa tarvitaan toimivaa kommunikaatiota tiedollisten ja emotionaalisten viestien välittämiseksi. Tarvitaan tilaa kaikenlaisille tunteille, mutta ennen muuta tarvitaan rakkautta, jota on oltava enemmän kuin vihaa. Terveen talonpoikaisjärjen käytöllä on oma tärkeä sijansa. Silti jokaisen kasvattajan osa on kokea toisinaan, että teki hän kuinka tahansa, ratkaisu on väärä. Syyllisyydentunne nostaa alituisesti päätään.

Narsismin näkökulma

Lapsen valoisia mieliala tuskin ahdistaa tai syyllistää ketään kasvattajaa. »Kielteiset» tunteet ne tuottavat päänsäivaa. Ikävä kyllä, niiltä ei pääse mitenkään karkuun. Sillä, miten vihamielisiin tunteisiin suhtaudutaan, on lapsen ja vanhemman välisessä suhteessa suuri merkitys lapsen koko persoonallisuuden kehitykselle.

Terve itsetunto, hyvä narsismi, on paras suoja väkivaltaista kehitystä vastaan, ja toisaalta narsististen häiriöiden tyypillinen piirre on joskus pelottavat mittasuhteet saava aggressiivisuus. Jos onnistumme kasvattajina luomaan lapsille hyvän itse-

MISTÄ SUUNTAVIIVAT LAPSEN TERVEESEEN KEHITYKSEEN?

Lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin tähtäävässä teoksessa Jari Sinkkonen kuvaa persoonallisuudenkehitystä, ihmismielen talon rakentumista. Pieni uudisrakennus on alttiina kaikenlaisille luonnonvoimille, joista vaarallisimpia on torjutuksi tuleminen. Sinkkonen vastustaa kolkkoa perisuomalaista tapaa kieltää vauvan ”liiallinen” helliminen ja sylissä pitäminen. Mikä on liikaa? Voiko lasta koskaan pitää hyvänä liikaa?

Kirjan jälkimmäisessä osassa käsitellään aina ajankohtaista narsismia. Voidaankin puhua kokonaisesta narsistisesta kulttuurista, jonka tyypillisiä piirteitä ovat rahan, menestyksen ja suoriittamisen yliarvostus, lyhytjännitteisyys ja tarve saada ”kaikki mulle heti”.

”Kirja on kasvatusteemojen aarrearkku.”

Paula Koskimäki, Helsingin Sanomat

Lastenpsykiatrian erikoislääkäri, lääketieteen tohtori Jari Sinkkonen tunnetaan monista asiantuntevista ja humoristisen lämpimistä terveys- ja kasvatusalan tietoteoksistaan.